पर्यावरण विरुद्ध पैसा संघर्ष सुरू

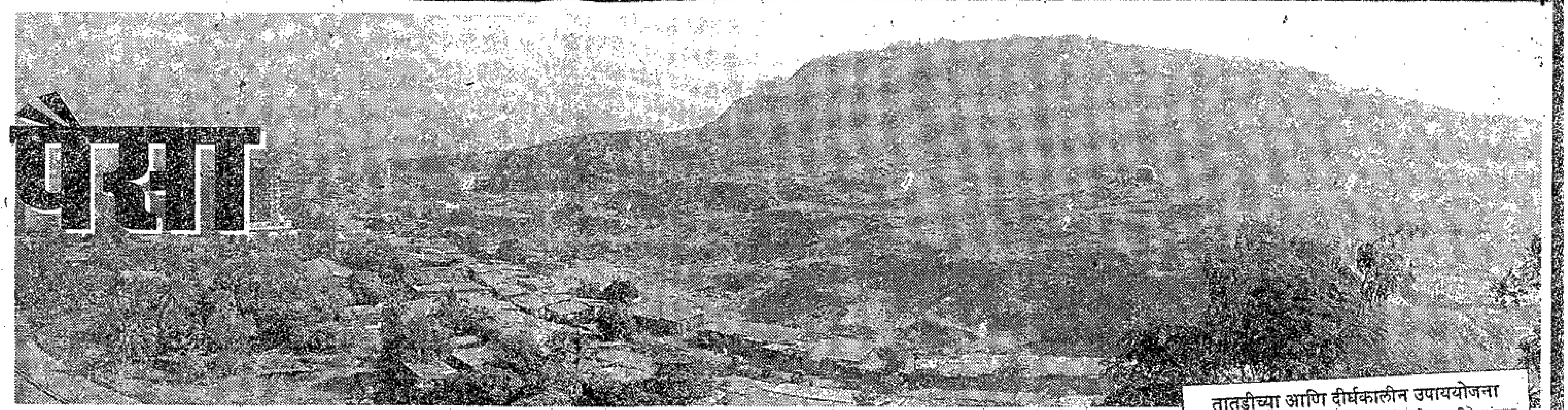

पवई, तुळशी, विहार परिसरात पर्यावरण ढासळले

भालचंद्र देव

मुंबई, दि. २ - नागरी विकाससंबंधीचे सर्व नियम बाजूला ठेवून 'ना विकास क्षेत्रात' (नो डेव्हलपमेंट झोन - एनडीझेड) उत्तुंग इमारतींचे काँक्रिट जंगल उभारल्याने बेकायदेशीर झोपड्यांच्या वाढत्या संख्येमुळे तसेच घनदाट जंगलांनी व्यापलेले हिरवेगार डोंगर कापल्याने संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान, पवई, विहार आणि तुळशी या जलाशयांच्या सभोवतालच्या परिसराचे नैसर्गिक पर्यावरण ढासळले आहे. या जलाशयामधील पाण्याचे अंतर्गत स्रोत, झरेही यामुळे धोक्यात आले आहेत.

संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान आणि या तीन जलाशयांच्या परिसरात नियोजनबद्ध विकास न झाल्यामुळे या भागात वर्षानुवर्षे वास्तव्य करणाऱ्या बिबट्यांनाही त्याचा त्रास होऊ लागला आहे. 'पर्यावरण विरुद्ध पैसा' असा संघर्ष पेटला आहे.

या तिन्ही जलाशयांच्या परिसरातील पर्यावरणाचा जुहू येथील 'कमला रहेजा विद्यानिधी इन्स्टिट्यूट फॉर आर्किटेक्चर ॲण्ड एन्व्हायरमेंटल स्टडीज' (किआरव्हीआयए) या संस्थेने सुमारे एकदीड वर्ष अथक प्रयत्न करून अभ्यास केला आहे. या संस्थेच्या डिझाइन सेलमधील पर्यावरण संशोधक व सहायक प्राध्यापिका पल्लवी लाटकर यांच्या नेतृत्वाखाली हा अभ्यास करण्यात आला असून मुंबई क्षेत्रविकास प्राधिकरणाने (पर्यावरण कक्ष) तो प्रायोजित केला आहे.

पवई येथील 'कथित' विकास सीमेंट कॉंक्रिटच्या जंगलामुळे नैसर्गिक जंगलाचा झपाट्याने झालेला ऱ्हास, चांदिवलीतील खाणी खणणे, पवई, विहार आणि तुळशी तलावांच्या काठाकाठाने उभ्या राहिलेल्या बेकायदेशीर झोपड्या व या भागातील वाढत्या नागरीकरणामुळे बिबट्यांचे अस्तित्व तर धोक्यात आले आहेच शिवाय स्थलांतरित होणाऱ्या दुर्मिळ पक्ष्यांच्या प्रजननावरही त्याचा परिणाम झाल्याचा धक्कादायक निष्कर्ष किआरव्हीआयए'च्या अभ्यास पथकाने काढला आहे.

पवई, विहारचा नागरी विकास करताना या जलाशयांचे 'संरक्षण' केले नसल्याचे निदर्शनास आले आहे. 'ना विकास क्षेत्रात' (एनडीझेड) उभ्या राहिलेल्या उत्तुंग इमारतींमुळे जलाशयांच्या अस्तित्वालाच धोका पोचला असून 'हिरानंदानी गार्डन्स'च्या इमारती पवई तलावाभोवती उभारल्यामुळे या जलाशयातील नैसर्गिक पाण्याचे प्रवाहच बंद झाले आहेत, असे या अभ्यासात निदर्शनास आले आहेत.

हा संपूर्ण विभाग फुले, झाडे, पक्षी यांच्या प्रजननासाठी सर्वोत्तम मानला जातो. संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यानासह या जलाशयांच्या परिसरात फुलां-झाडांच्या अनेक जाती असून, सस्तन प्राण्यांच्या ५९ जाती, पक्ष्यांच्या २९९ जाती, सरपटणाऱ्या प्राण्यांच्या ५२ जाती, फुलपाखरांच्या १५५ जाती, मुंग्यां व कीटकांच्या २४ जाती आढळतात. शिवाय स्थानिक पक्षीप्राणीही आहेत ते वेगळे. या पशुपक्षी, प्राणी त्यांच्या नैसर्गिक पर्यावरणात झालेल्या छोट्याशा बदलामुळेही विचलित होतात. आता तर येथील पर्यावरण धोक्यात आल्याने त्याचा फटका पशुपक्षी, प्राण्यांना बसला नसेल तर नवल!

इमारत बांधण्याची आधुनिक साधने, तंत्रज्ञान, अधिकाधिक नफा मिळविण्यासाठी इमारती उभ्या करण्याकरिता गेल्या काही वर्षात तिवरांच्या झाडांची झालेली बेसुमार कत्तल, तलावात केलेली भरणी, हिरव्यागार आणि दुर्मिळ वृक्षांनी नटलेल्या डोंगरांची कापणी यामुळे शिवाय मिठी नदीच्या तीरावर उभे राहिलेले तीन हजार बेकायदेशीर कारखाने व दीड लाख झोपडपट्टीवासी या सर्वांचा परिणाम येथील पर्यावरणावर झाला आहे.

पवई तलावाच्या काठाभोवती उभ्या राहिलेल्या पंचतारांकित हॉटेल्समधील सांडपाणी कोणतीही प्रक्रिया न करता, तलावात सोडण्यात येत असल्याने नैसर्गिक पाणी प्रदूषित होत असून तलावांचे क्षेत्र (टोपोग्राफी ऑफ दी कॅचमेंट) दिवसेंदिवस 'संकुचित' होत आहे व हिरवेगार डोंगरही खाणकाम करताना कापल्याने जमिनीचीही धूप होत आहे, असे या अहवालात म्हटले आहे.

या तलावांमध्ये दिवसेंदिवस गाळ साचण्याचे प्रमाण वाढत असल्याने या जलाशयांमधील पाणी 'धरून' ठेवण्याची क्षमता कमी झाली आहे. हा सर्वात मोठा व मोठा धोका आहे. या जलाशयांच्या भोवती सध्या असलेली वृक्षराजी टिकविणे हा त्यावरील तातडीचा उपाय असल्याची सूचना अभ्यासकांनी केली आहे. येथील झाडांचेही जतन झाल्यास मुंबईकरांना शुद्ध हवा, शुद्ध पाणी मिळेल, अशी मागणीवजा सूचना करण्यात आली आहे. या जलाशयांवर वर्षानुवर्षे असलेल्या घनदाट जंगलांची इमारती, हॉटेल्स उभारणीसाठी बेसुमार कत्तल झाली, त्यामुळे शुद्ध पाण्याचे झरे, स्रोत आटले, येथील जैविक परिस्थिती सुधारण्यासाठी जलाशयांचे व वृक्षांचे जतन झाले पाहिजे, असे मत पर्यावरण तज्ज्ञांनी व्यक्त केले आहे. या अभ्यासात भक्ती हजारे, स्तुती कलमदानी, मेघा पारेख, कौशंबी शहा, तुषार भोर, निखिल कोहळे, अलिफिया नळवाला व अमिता काणेकर यांचे सहकार्य लाभले.

तातडीच्या आणि दीर्घकालीन उपाययोजना

- निवासी बांधकामांसाठी डोंगर कापण्याचे तातडीने थांबवा.
- वृक्षांच्या बेसुमार कत्तलींवर तात्काळ बंदी घाला.
- एमएमआरडीए कायदा १३ अन्वये या भागातील विकास योजना व सुरू असलेली कामे तात्पुरती थांबवावीत.
- इन्फर्मेशन टेक्नॉलॉजी पार्क, तारांकित हॉटेल्स, शैक्षणिक व वैद्यकीय संस्थांच्या इमारती, फिल्म स्टुडिओंचे बांधकाम, अतिरिक्त चटईक्षेत्र निर्देशांक व टीडीआरचा वापर करताना विकास नियमावलीमध्ये (डीसी रुल) तातडीने सुधारणा करा.
- पवई तलावाचे सौंदर्यीकरण करताना मुंबई महापालिकेच्या योजनेचा पुनर्विचार करावा.
- एमएमआरडीएच्या पूर्व-पश्चिमेला जोडणाऱ्या 'एलिव्हेटेड' मार्ग उभारणी योजनेचाही पुनर्विचार व्हावा.
- या तीनही जलाशयांच्या परिसरात 'शोअर लाइन' व्यवस्थापन तंत्रज्ञान तातडीने अमलात आणावे.
- जलाशय व्यवस्थापन प्राधिकरण (लेक मॅनेजमेंट ॲथॉरिटी) स्थापन करावे.
- मुंबई पालिकेत पर्यावरण रक्षण सेल उभारावा.

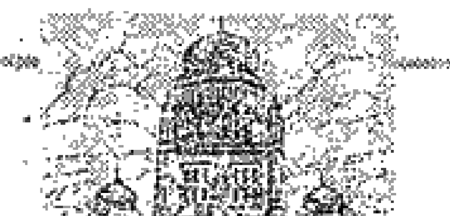

मुंबई डायरी

'साने गुरुजी' चित्रपटातील गाण्यांचे रेकॉर्डिंग

साई क्रिएशन निर्मित 'साने गुरुजी' चित्रपटाच्या राहुल रानडे यांनी या चित्रपटास संगीत दिले आहे. बलसागर

अंधाला करायचेय नेत्रदान

ग्रांटरोड, दि. २ - डोळसांनी नेत्रदान करावे म्हणून कितीही मोहिमा राबविल्या तरी नेत्रदान करणाऱ्यांचे प्रमाण अत्यल्पच. मृत्यूनंतरही डोळे देण्यासाठी डोळसांच्या मनाची तयारी होत नाही. मात्र दादरमध्ये राहणाऱ्या एका युवकाला नेत्रदान करायची इच्छा आहे, तो स्वत: अंध असतानाही. आपल्या डोळ्यांतला चांगला भाग एखाद्या

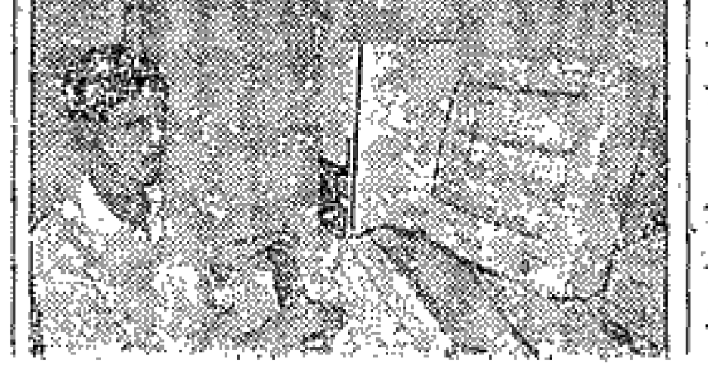

हा अनुभव वारंवार डोकावत असतो. आपल्या अंधत्वाला सरसावलेल्या कृष्णकांतला आता डोळ्यांची अजिबात आवश्यकता वाटत नाही, तर अचानक अंधत्व आलेल्यांबद्दल त्याला सहानुभूती वाटते. अशा अंधांसाठी त्याला नेत्रदान करायचे आहे.

रेटिना आणि कॉर्निया असे डोळ्यांचे दोन भाग असतात. नेत्रदान करताना

मृतांच्या नातेवाईकांना दोन लाखांची मदत देण्याची मागणी

परळगाव येथील दुर्घटना

परळ, दि. २ - परळगाव दुर्घटनेतील तीन मृतांच्या नातेवाईकांना प्रत्येकी दोन लाख रुपये आणि सात जखमींना प्रत्येकी ५० हजार रुपये मुख्यमंत्री सहायता निधीतून तत्काळ मदत करावी, अशी विनंती शिवसेनेचे आमदार

गणरायांच्या मूर्ती यंदा २५ टक्क्यांनी महागणार

मनीष केळकर

मुंबई, दि. २ - गणरायांना साकारणाऱ्या मूर्तिकारांना या वर्षी नेहमीपेक्षा जास्त समस्यांना सामोरे जावे लागले आहे. त्यामुळे गणरायांना विराजमान करण्यासाठी या वर्षी भक्तांना चक्क १५ ते २५ टक्के जास्त पैसे मोजावे लागणार आहेत.

गणेशमूर्तींचे साचे ठेवण्यासाठी मूर्तिकारांना व्यवस्था करावी लागते. खराब झाले तर त्याच्या दुरुस्तीसाठी खर्च होतो.

शासनाचे बरेच मोकळे भूखंड आहेत. जून-सप्टेंबरपर्यंत हे भूखंड गणेश मूर्तिकारांना सवलतीच्या दरात द्यायला हरकत नाही, असे मूर्तिकार विजय खातू यांचे म्हणणे आहे. परंतु